

Wrocław, 27 maja 2024r.

Streszczenie

Cała praca doktorska koncentruje się na mediacji jako sposobie rozwiązywania konfliktów w sprawach rozwodowych. Mediacja rodzi nadzieje i oczekiwania na wielu różnych płaszczyznach społecznych. Nadzieje te wyrażał nie tylko ustawodawca, ale także prawnicy, organizacje społeczne i społeczeństwo. Głównym celem rozprawy jest kompleksowe zaprezentowanie problematyki mediacji rodzinnych w sprawach rozwodowych w oparciu o przepisy postępowania cywilnego. Mediacje rodzinne w konflikcie rozwodowym stanowią jedno z najbardziej istotnych zagadnień procesu cywilnego

Część teoretyczna pracy ma na celu wyjaśnienie idei mediacji w polskim systemie prawnym z uwzględnieniem różnych form i działań mediacyjnych.

Przedmiotem części empirycznej jest natomiast próba rozróżnienia cech osób biorących udział w procesach mediacyjnych i przeanalizowanie jak te cechy mogą mieć wpływ na powodzenie mediacji. Aby odpowiedzieć na pytanie w jaki sposób mediacje rodzinne w procesie rozwodowym mogą być bardziej wykorzystywane należy poszukać odpowiedzi na zadane pytania badawcze:

- na czym polega istota mediacji w znaczeniu funkcjonalnym i przedmiotowym w procesie rozwodowym?
- jaka jest celowość zastosowania mediacji w procesie rozwodowym?
- jaka jest ocena mediacji pod kątem psychologicznych aspektów procesu rozwodowego?
- jak wygląda obligatoryjność mediacji jako narzędzie zapewniające złagodzenie przeciwstawnych interesów stron?
- jakie jest oddziaływanie mediatora i ocena jego roli w procesie rozwodowym?
- czy mediator powinien mieć odpowiednie umiejętności i wiedzę z zakresu psychologii i pedagogiki?

Problematykę zawartą w niniejszej pracy przeanalizowano kompleksowo, oceniając mediację rodzinną z perspektywy: systemowej, historycznej, społecznej, funkcjonalnej i prognostycznej. Podstawową zastosowaną przez mnie metodą empiryczną były badania, ale i obserwacja, która stała się możliwa dzięki lekturze: dokumentów, publikacji naukowych, oraz statystyk. Zastosowano również technikę ankiety i technikę wywiadu standaryzowanego.

Warto zaznaczyć, że rozprawa doktorska została podzielona na trzy części. Część pierwsza składa się z trzech rozdziałów i dotyczy konceptualizacji mediacji jako alternatywnego sposobu rozwiązywania sporów na przykładzie spraw rozwodowych.

W pierwszym rozdziale można znaleźć definicję czym jest mediacja oraz jakie jest unormowanie mediacji w prawie. Dodatkowo omówiono genezę mediacji oraz regulacje prawa Unii Europejskiej i prawa polskiego, zwłaszcza dotyczącego postępowań rozwodowych. W dalszej części pierwszego rozdziału omówiona została mediacja rodzinna w świetle kodeksu postępowania cywilnego, a także przepisy Rady Europy i Unii Europejskiej w zakresie mediacji rodzinnej. W rozdziale drugim znajdziemy definicję rozwodu zawierającą oraz omówienie celów postępowania rozwodowego. W dalszej części drugiego rozdziału opisano zawinione i nie zawinione przesłanki rozwodu.

W kolejnej części możemy przeczytać o cechach postępowania rozwodowego. W rozdziale omówiono kwestie przesłanek rozwodowych, kwestie związane z władzą rodzicielską nad małoletnim dzieckiem, zasadami kontaktów rodziców z dzieckiem, korzystanie przez małżonków ze wspólnego mieszkania po rozwodzie oraz kwestie w zakresie alimentów na dziecko i na współmałżonka, który nie został uznany za winnego rozkładu pożycia małżeńskiego.

W rozdziale trzecim omówiono interesy stron uczestniczących w konflikcie rozwodowym oraz sposób w jaki interes ten jest postrzegany z punktu widzenia interesu społecznego i interesu państwa. W rozdziale podjęto kwestię problematyki interesu dziecka rozwodzących się małżonków oraz samych małżonków z punktu widzenia interesu państwa.

Druga część pracy dotyczy mediacji w ujęciu dynamicznym oraz roli mediatora w rozwiązywaniu konfliktu rozwodowego. W rozdziale czwartym omówiono postępowanie mediacyjne w sprawach rozwodowych. W niniejszym rozdziale przedstawiono etapy postępowania mediacyjnego. Charakter prawny umowy mediacyjnej został omówiony w dalszej części rozdziału. W ostatniej części rozdziału znajdziemy omówienie charakteru prawnego ugody mediacyjnej. W rozdziale piątym poznajemy rolę mediatora w postępowaniu rozwodowym, w szczególności możemy przeczytać o wymogach stawianych mediatorom oraz zasadach postępowania mediacyjnego. Omówiono także rolę mediatora podczas mediacji. W rozdziale opisano zakończenie postępowania mediacyjnego, a także jaką rolę może pełnić mediator. Szósty rozdział opisuje relację pomiędzy mediatorem a stronami mediacji. W tej części rozdziału poruszona została kwestia należytej staranności mediatorów i zasadach, jakie mediatorzy powinni przestrzegać w mediacji. W ostatniej części rozdziału opisano odpowiedzialność mediatora jako przedsiębiorcy oraz jaka jest odpowiedzialność mediatora wobec władz publicznych.

Trzecia część rozprawy doktorskiej poświęcona jest badaniom empirycznym prowadzonym w latach 2006-2012 i 2023. W siódmym rozdziale przedstawiono statystyki dotyczące mediacji rodzinnych w sprawach rozwodowych przeprowadzone w Polsce w latach 2006-2020, zgodnie z danymi Ministerstwa Sprawiedliwości. Na końcu rozdziału omówiono wnioski końcowe z zaprezentowanych statystyk. W ósmym rozdziale omówiono grupę mediatorów objętych badaniem oraz grupę osób, które uczestniczyły w postępowaniu mediacyjnym w trakcie konfliktu rozwodowego. W tym rozdziale zamieszczono badania dotyczące mediacji powszechnej w rozwodach w latach 2006-2012 oraz badania w roku 2023 oraz opis wniosków z badań. Ostatni rozdział poświęcony jest metodologii badań. W tej części pracy opisano metody stosowane w badaniach.

Rozprawa doktorska potwierdziła wszystkie tezy badawcze, że mediacja jako instytucja w przyszłości doprowadzi do podjęcia przez ustawodawcę działań na rzecz ratowania skonfliktowanych małżeństw. Ponadto według badań postępowanie mediacyjne z powodzeniem zastępuje zniesione wiele lat temu posiedzenia pojednawcze.

Kolejna potwierdzona teza badawcza stwierdza, że mediator powinien posiadać umiejętność pojednania stron oraz posiadać wiedzę z zakresu psychologii i pedagogiki. Przeprowadzone badania wskazują, że kształcenie mediatorów odgrywa ważną rolę w mediacji w postępowaniu rozwodowym i że mediatorzy powinni mieć większy zakres wiedzy z psychologii i pedagogiki, a w mniejszym stopniu w zakresie wiedzy prawniczej.

Z badań wynika także, że mediacja powinna być obowiązkowa w przypadku, gdy rozwodzący się małżonkowie posiadają małoletnie dzieci. Za taką interpretacją przemawiają umiejętności mediatora oraz wiedza z zakresu psychologii i pedagogiki.

Ostatnia teza badawcza rozprawy doktorskiej dowodzi, że instytucja mediacji spełnia konstytucyjne zadania państwa polskiego w zakresie ochrony trwałości rodziny.

Podsumowując pracę należy stwierdzić, że instytucja mediacji rodzinnej i rola jaką pełni mediator w postępowaniu rodzinnym to dowód na to, że prawo cały czas się zmienia. Nie tylko poprzez zmianę przepisów, nie tylko poprzez tworzenie nowych rozwiązań, lecz także dzięki rozbudowaniu systemu prawnego o nowe instytucjonalnie elementy.

Małgorzata Rucińska